

Razstava z enakim naslovom v kranjski Mestni hiši od 22. novembra 2012 do 24. februarja 2013 pa je s fotografijami, plakati in z drugim dokumentarnim gradivom prinesla vpogled v muzejsko delo kustosa etnologa. Nahrbtnik, ki ga je Anka Novak uporabljala pri raziskovanju planšarstva v Bohinjskih gorah v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, množica popisanih terenskih zvezkov, fotoaparati, diapozitivi in avdio zapisi, akcesijska in inventarna knjiga, predmetni in fotografski kartoni, kartoni terenskih zapiskov so temelj za pripravo razstav, njihovih katalogov in zloženek, člankov in prispevkov v različnih publikacijah. Dodali smo nekaj barvitih predmetov. Razstava bo junija prenesena v Kajžnikovo hišo v Rateče.

Soočanje z nezadržnimi spremembami v načinih življenja po Gorenjskem, naporno delo na terenu, zlasti na planinah v Julijskih Alpah in številni hudi izzivi pri delu v Gorenjskem muzeju kolegice Anke Novak ni zagrenilo, ohranila je mladostno pozitiven odnos do razvoja in novosti v življenju ljudi pa tudi etnološkega dela v muzejih. Hvaležni smo ji za njeno pionirsko etnološko delo v Gorenjskem muzeju in za njeno prisotnost med kolegi v društvu. Hvaležni smo tudi, da je v drugem nadstropju Mestne hiše v Kranju še vedno na ogled razstava Ljudska umetnost na Gorenjskem, čeprav preplavljena z restavriranimi poslikanimi skrinjami, pa da njen in naš Planšarski muzej v Stari Fužini v Bohinju deluje že preko 40 let.

STOLETNICA ROJSTVA DR. VALENSA VODUŠKA (1912–1989)

Leta 2012 smo se etnologi spomnili stoletnice smrti velikega jezikoslovca, folklorista in antropologa, dr. Karla Štreklja. Dokaj bežno pa smo se spomnili stoletnice rojstva velikana slovenske etnomuzikologije, dr. Valensa Voduška. Glasbena matica je 20. novembra 2012 v seriji Naš etnomuzikolog v Slovenskem etnografskem muzeju pripravila spominski večer na Valensa Voduška, na katerem smo sodelovali nekateri njegovi nekdanji sodelavci in mlajši raziskovalci z Glasbenonarodopisnega inštituta (GNI) ZRC SAZU, ki ga je kar sedemindvajset let (1955–1982) vodil in znanstveno usmerjal prav Vodušek. Sodelovala sta še nekdanja člana Slovenskega okteta, Danilo Čadež in Marjan Štefančič. Jasni Vidakovič, ki je večer zasnovala, pripravila in vodila, se moramo zahvaliti, da smo se v jubilejnem letu Voduška sploh spomnili, čeprav bi bilo lepo in nujno, da bi se ga vsaj s kakšnim simpozijem spomnil tudi GNI, ki je pod Voduškovim vodstvom doživel svoj največji znanstveni razcvet.

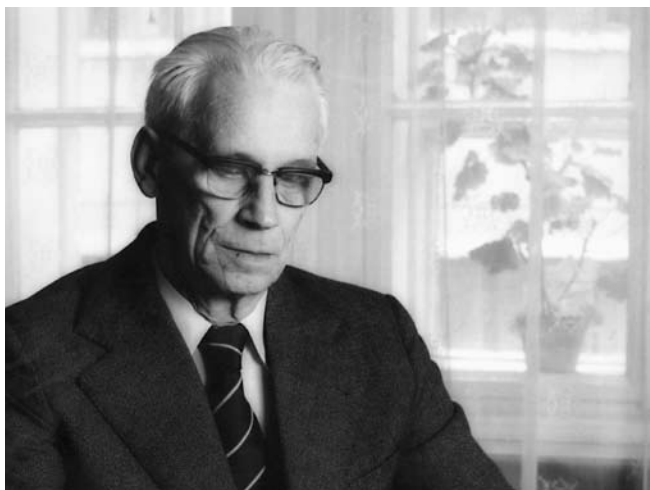
Vodušek je svoje glasbeno poslanstvo vtisnil tudi drugim inštitucijam in vsej slovenski kulturi, saj je bil v letih 1945–1951 dirigent radijskega in filharmoničnega zbora, med letoma 1951 in 1957 pa direktor ljubljanske opere. V širši javnosti pa je bilo najbolj odmevno Voduškovo šestnajstletno (1956–1972) umetniško vodenje Slovenskega okteta. Ta je prav pod njegovim vodstvom dosegel svoj umetniški vrh in kot eden najboljših slovenskih vokalnih ansamblov ponese v svet sliko slovenske umetne in ljudske pesmi.

Po smrti Franceta Marolta je GNI vodil Vodušek, ki je Marolta v vsem presegel, predvsem pa je Maroltovo domoljubno-umetniške vizije nadgradil z načrtnim znanstvenoraziskovalnim in terenskim delom. Na novo in brez vzorov je uredil še moderno sistematizacijo in katalogizacijo gradiva, ki se je z uvedbo nove snemalne tehnologije na Inštitutu začel vse bolj nabirati. Ob tem je Vodušek sledil še novostim v teoriji svetovne etnomuzikologije in tovrstne novosti predstavljal in jih uveljavljal v slovenskem prostoru. Uvidel je tudi, da takratna slovenska folkloristika ni zadosten okvir za celovitejšo raziskavo ljudske glasbe, zato je

z vso širino sprejemal poglede takrat zelo živahnih in sodobnih prebujanj v slovenski etnologiji. Na skupnih sestankih in simpozijih je etnologom in širši strokovni javnosti predstavljal svoje poglede na takrat aktualne probleme v stroki. Te predstavitve so se na žalost le v drobcih ohranile v njegovih zapisih, teoretično pomembni članki, kot npr. Kaj je slovenska ljudska pesem in Ali in kako definiramo »ljudsko« kulturo kot predmet etnologije, pa so bili objavljeni. Razumevanje drugačne, Voduškove folkloristike, lahko preberemo v članku O sodobnih nalogah folkloristike. Študentom etnologije pa je v knjižici *Poglavja iz metodike etnološkega raziskovanja* predstavil etnomuzikološko vedo v članku O evropski etnomuzikologiji.

Velika Voduškova strast je bilo odkrivanje razvoja in zakonitosti ljudske glasbe. Izhajal je iz slovenske tradicije, ki jo je primerjal z evropskimi in s svetovnimi koordinatami spontane ustvarjalnosti in jo vanje vključeval. Bodisi da se je loteval pentatonike kot izhodišča razvoja slovenske ljudske vokalne glasbe bodisi da je raziskoval verzno-metrične in glasbene oblike bodisi pokrajinske značilnosti (Rezija, Koroška, Bela krajina, Prekmurje itd) – vedno je iskal primerjave, razlike in potrditve v vseh njemu dostopnih svetovnih zbirkah ljudskih pesmi. Bil je erudit, ob tem pa še širok poznavalec vrste jezikov, zato se je na njegova odkritja in ugotovitve lahko zanesla vsa strokovna domača in tuja javnost. Znano je, da je Vodušek za vsak, tudi »minoren« pojav (minor-nih pojavov zanj v stroki ni bilo), prebrskal vse zbirke ter pojave primerjal in šele na tej podlagi začel sklepati in zaključevati. Za Voduška, ki se nikoli ni kaj preveč oziral na t. i. »znanstveno birokracijo«, je veljalo, da je pravzaprav malo pisal, čeprav je napisal precej. Neprestano pa je, tudi v pokoju, veliko bral, študiral in odkrival. Javnosti je svoje znanje posredoval v številnih radijskih oddajah in na strokovnih konferencah. Na teh je imel pred seboj le listek z glavnimi točkami, vse drugo je povedal na pamet. Žal ti njegovi tehtni referati niso bili nikoli posneti, zato tudi niso objavljeni. Svojo pravniško natančnost (bil je tudi pravnik), erudicijo, znanje in širino je v mnogih in dolgotrajnih

* Prof. dr. Marko Terseglav, prof. slov. in prim. knj. 1000 Ljubljana, Rimska 25, E-naslov: marko.terseglav@guest.arnes.si

Predstojnik Glasbenonarodopisnega inštituta Valens Vodušek za svojo pisalno mizo.

Foto: Ljubljana, 1981 (iz fotoarhiva GNI ZRC SAZU)

pogovorih skušal prenesti tudi na svoje sodelavce. Ko smo se še v društvenih okvirih sestajali na četrtkovih sestankih v GNI, me je kot mladega raziskovalca presenetilo in razveselilo Voduškovo skrbno poslušanje sogovornikov (medklic: takrat smo še vse referate, s katerimi smo sodelovali na različnih simpozijih, najprej javno predstavili doma in sprejemali morebitne kritike in spodbude starejših kolegov). Vodušek je znal videti srž problema, hkrati pa je znal obzirno in utemeljeno opozoriti na morebitne »šlamparije« ali pa na našo nevednost. Tudi v vsakdanjih delovnih pogovorih, ki so se včasih zavlekli čez cel dan, je v nas nehote vsajal občutek za teorijo stroke in nas usmerjal v širino. Poleg etnomuzikoloških, etnoloških, kulturnih teorij je poznal še metode takrat modernega strukturalizma in fenomenologije. Prvi med etnomuzikologi in dosleden v tem mišljenju nas je opozarjal na nove pojave v kulturi, npr. na popularno in narodnozabavno glasbo, saj bi ju po njegovem etnomuzikologi morali ne le poznati, ampak ju tudi preučevati in upoštevati, čeprav se je pri tem zavedal, da sodobni glasbeni žanri vedno bolj izpodrivajo »klasično« ljudsko glasbo.

S svojim fotografskim spominom je bil vedno tudi korektor vseh »pozabljivcev« in tistih z nerazvitim zgodovinskim mišljenjem. Vodušek formalno ni bil nikoli nikomur mentor, neformalno pa vsem, ki smo imeli to srečo, da smo sodelovali z njim. Njegovo široko znanje in obzorje sta dvigovala ugled celotnega GNI v Evropi in po svetu, saj je bil strokovna avtoriteta tudi za evropske etnomuzikologe.

Valens Vodušek in Uroš Krek pri snemanju pevcev.

Foto: Srednji vrh nad Martuljkom, 1960 (iz fotoarhiva GNI ZRC SAZU)

Voduškova druga plat je bila umetniška, kar se je pokazalo v vodenju Slovenskega okteta, za katerega ni iskal le dobrih pevcev, ampak je v svoji umetniški viziji iskal glasove, ki se bodo barvno ujemali, se dopolnjevali in prelivali.

Čeprav je večkrat zatrdil, da mu je vse v življenju pomenila le glasba (oboževal je Bacha), je bil tudi velik poznavalec svetovne književnosti in umetnostne zgodovine. Njegov skriti »hobi lepote« pa so bile še rože; zato je velikokrat presenetil s svojim botaničnim znanjem in ukvarjanjem z botaničnim imenoslovjem. Vodušek je vedno presenečal. Čeprav se nam je sodelavcem zdelo, da ga po dolgih skupnih delovnih letih že dovolj poznamo, nas je nazadnje vendarle presenetil še z nekaterimi odgovori v intervjuju, ki ga je objavil *Glasnik SED* (Vodušek in Strajnar 1989: 1–9).

Stoletnica Voduškovega rojstva in triindvajseta obletnica njegove smrti sta nam lahko v uteho, da smo Slovenci imeli med sabo tako širokega in izobraženega znanstvenika in človeka. Bil je vsega vreden nadaljevalec Štrekljevih načrtov in njegovih vizij. Zato bo spomin na Voduška vedno nekaj zavezujočega in ne zgolj pietetno dejanje. Tega bi se morali še zlasti zavedati sedanji Voduškovi nasledniki na Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU.

Literatura

VODUŠEK, Valens in Julijan Strajnar: Pogovor z dr. Valensom Voduškom (spraševal je Julijan Strajnar; besedilo je za objavo pripravil Naško Križnar). *Glasnik SED* 29/1,2, 1989, 1–9.